

Adeline

Soms, maar misschien wel steeds minder, kom je een wel heel erg zuiver karakter in de literatuur tegen. Zo heeft F. Bordewijk het in zijn *Noorderlicht* uit 1948 over een zekere Adeline: 'Adeline las veel. Zij wilde geen boeken lenen uit leesbibliotheken. Zelf tijdelijk bij een boekhandelaar werkzaam geweest was haar de echte liefde eigen, niet slechts tot het boek, maar ook tot de auteur. Ze oordeelde het lenen roofbouw op de geest van de schrij-

ver, ze kocht wat ze lezen wilde.' Een volwassen partnerschap tussen auteurs, uitgevers en bibliotheken, gegrond op ieders onderscheiden taak en geschraagd door fatsoenlijke financiële afspraken, kan het toenemend tekort aan Adelines op deze wereld wellicht op een positieve en op de toekomst gerichte manier compenseren. Het komt nog eens zover dat het aantal uitleningen een gemeenschappelijk belang van auteurs, uitgevers en bibliotheken wordt, en dan zijn we eindelijk de thans bestaande tegenstellingen ver voorbij.

Bart Dingemans

Leenrecht

Het huidige wettelijke leenrecht bestaat vanaf het jaar 1996. Voordien gold voor de openbare bibliotheken een regeling die gebaseerd was op de Welzijnswet. Op grond van die regeling werd jaarlijks een te betalen bedrag van 10 miljoen gulden over de bibliotheken verdeeld op basis van het aantal ingeschreven gebruikers (volwassenen en jeugd). Het was een praktisch functionerend systeem met bescheiden organisatorische en administratieve lasten, dat welkome vergoedingen opleverde voor met name de veel uitgeleende Nederlandse auteurs en uitgevers. Bibliotheken stonden vanouds positief tegenover een leenvergoeding voor de auteurs, maar hadden wel bezwaar tegen het afwentelen van de kosten op de bibliotheken zelf.

De nieuwe regeling

Onder jarenlange pressie van belangengroepen aan producenten- en uitgeverszijde ontstond op Europees en nationaal wetgevend niveau een niet te keren trend het uitlenen door openbare bibliotheken uit de sfeer van het cultuurbeleid te halen c.q. uit de beleidssfeer van de overheid. Zo kwam het uitlenen terecht in het privaatrechtelijk krachtenveld van het auteursrecht, waar de auteurs en producenten/ uitgevers het wilden hebben. Het uitlenen verschoof uit het publieke domein van vrij informatiegebruik

naar het private domein. Met de wetgeving tot wijziging van de Auteurswet en de Wet op de Naburige Rechten kwam aan de overheidsbemoediging met het uitlenen door openbare bibliotheken een einde.

Uitlenen is in de Auteurswet een handeling geworden die behoort tot de exclusieve (private) sfeer van toestemming van de rechthebbende. Er is een wettelijke uitzondering op het verbodsrecht voor openbare bibliotheken die gekoppeld is aan het voldoen van 'een billijke vergoeding'. Wetenschappelijke bibliotheken en blindenbibliotheekvoorzieningen zijn in de Auteurswet van het betalen van deze vergoeding vrijgesteld.

De onderbrenging van het uitlenen in het auteursrecht betekent dat diverse cultuurpolitieke keuzen met betrekking tot de leenvergoedingsregeling niet meer vrij zijn. Zo is het een directe verplichting het recht op billijke vergoeding ook toe te kennen aan buitenlandse auteurs, Nederlandse vertalers van buitenlands werk, auteurs van andere werken dan geschriften, zoals cd's en video, en aan andere rechthebbenden dan auteurs, bij cd's bijvoorbeeld uitvoerende kunstenaars en producenten.

Bart Dingemans is juridisch stafmedewerker bij het NBLC.